

ย ย จดหมายเหตุเมืองกลางและหัวเมืองปักษ์ใต้

ย ย ต้นฉบับของศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต (ศวภ.)ย

ย ย ประสิทธิภาพ ชิดนการณ : อานและวิโคระหัย

ย ย มทศ.จท.๑ (ใช้หมายเลขตรงกับ ฉบับ ศวภ.๑)ย

ย ย คำอ่าน ๐ วัน (ต้นฉบับชำรุดอ่านไม่ได้) ขึ้น ๖ คำ เดือน ๗ ปีวอก อัฐศก ข้าพเจ้านายญวงผู้มัว อำแดง จิกผู้เมีย ทำหนังสือมารับผ้าขาว ๓ หัว ผ้ามะลิลา ๔ หัว ยามีน ๒ ซึ่ง คำเป็นตึก ๔ แผ่น สัญญาถึงเดือน ๕/๖ จะเอาตึก ๔ แผ่น มาส่งให้แก่ท่านราชโตะเมื่อนั้น ถ้ามิได้ส่งให้ไซ้ ขอให้เกาะจำเร่งรัดเอาตามหนังสือนี้เถิด ข้าพเจ้าชิดแกงไต่ให้ไว้เป็นสำคัญ

ย ย วิโคระหัย ๐ วันขึ้น ๖ คำ เดือน ๗ ปีวอก อัฐศก อยู่ในปฏิศักราช ๑๑๓๘ ตรงกับ พ.ศ. ๒๓๑๙ ก่อนเกิดสงครามพม่ากับกลาง ๙ ปี

ย ย ย ย ย ย ย ย นายญวงเจ้าของหนังสือฉบับนี้ คงจะต้องเป็นคนสำคัญคนหนึ่งของเมืองกลางในยุคนี้

จึงได้รับอนุญาตจากเจ้าเมืองกลางให้รับช่วงทำการค้าขายกับพ่อค้าต่างประเทศได้

ย ย ย สิ้นค้าที่นายญวงต้องการ นอกจากผ้าขาวแล้ว ยังมีผ้ามะลิลา (ซึ่งจะเป็นผ้าประเภทใตนั้น จะต้องศึกษาค้นคว้าต่อไป) แล้วยังมียามีนอีกด้วย

ย ย ย เอกสารฉบับนี้แสดงให้เห็นว่า สมัยนั้นเมืองกลางมีการค้าฝิ่นโดยมีอังกฤษเป็นผู้ค้าส่งอยู่ประจำแล้ว ส่วนนายญวงจะซื้อฝิ่น ๒ ซึ่ง มาเพื่อบริโภค (คือสูบ)เองหรือจำหน่ายขายต่ออื่น ไม่อาจทราบได้

ย ย ย สมัยนั้นมีการค้าขายโดยแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน โดยนำสินค้ามาคำนวณราคาเทียบกันแล้วจัดตึกตอบแทนให้ตามมูลค่าสินค้า

ย ย ย ตึกตามนัยแห่งสัญญาฉบับนี้มีรูปลักษณะเป็น "แผ่น" ที่ความวาลสมัยนั้นการหลอมตึกของเมืองกลางคงจะหลอมออกมาเป็นแผ่น คล้าย ๆ แผ่นอิฐ แผ่นกระเบื้องกระมัง แต่ละแผ่นคงจะมีน้ำหนักจำกัด โดยเทียบกับมาตราหลวงที่ทำการซื้อขายตึกซึ่งเรียกว่า "ภารา" โดยน้ำหนัก ๑ ภารา คิดเป็นหาบเงินได้เท่ากับ ๔ หาบเงิน หรือ ๒๐๐ ซึ่ง (คุณอุษณีย์ ฉวีกุลรัตน์กล่าวไว้ในหนังสือ "ระบบเหมืองเมืองในหัวเมืองฝ่ายทะเลตะวันตก" พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๒๙ มหาวิทยาลัยศิลปากร ว่า ๑ ภารา เท่ากับ ๓๕๐ ซึ่ง) แต่จะมีอัตราที่แผ่นต่อหนึ่งภารายังค้นหาไม่พบ

ย ย ย หนังสือสัญญาฉบับนี้อ้างถึงผู้รับสัญญาว่า "ท่านราชโตะ"ย ซึ่งตีความว่าคงเป็นพระยาราชกปิตัน (กัปตันฟรานซิส โลท์)

เนื่องจากบุคคลผู้ใกล้ชิดเจ้าเมืองกลางขณะนั้น มักจะเอ่ยสรรพนามบุคคลผู้นี้ว่า "ดาโตะ" หรือ "ลาโดก" หรือ "ราชโตะ" ทำนองนี้ ในเอกสารหลายฉบับที่รวบรวมไว้เป็นชุดเดียวกันนี้

ย ย ย หนังสือสัญญานี้เป็น "สัญญาซื้อขาย" ซึ่งพ่อค้าเมืองกลาง ทำขึ้นไว้กับพ่อค้าชาวอังกฤษ นายญวงผู้ทำสัญญานี้

คงจะได้เขียนสัญญาด้วยลายมือของตนเองจึงลงท้ายสัญญาว่า "ข้าพเจ้าชิดแกงไต่ให้ไว้เป็นสำคัญ"

เนื่องจากสมัยนั้นไม่มีกฎหมายว่าด้วยการประทับลายนิ้วมือหรือการเซ็นชื่อเป็นลายเซ็นเฉพาะตัวเพียงแต่ยึดถือกันว่ากระทำเครื่องหมายชิดชวนไว้อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเรียกเครื่องหมาย "แกงไต่" ก็ยึดถือกันว่าเป็นการถูกต้องยอมรับกันได้แล้ว

ย ย ย ชาวกลางซื้อขายฝิ่นจากพ่อค้าอังกฤษ ซึ่งเป็นเจ้าจำนำใหญ่ในการค้าฝิ่นเนื่องจากอังกฤษได้เข้าไปมีอิทธิพลทางการค้าเหนือประเทศอินเดียตอนใต้เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๓๐๐

และมีฝิ่นเป็นสินค้าสำคัญที่นำออกจำหน่ายในตลาดย่านเอเชียอย่างเป็นล่ำเป็นสันจนเกิดข้อพิพาทกับประเทศจีนโดยรัฐบาลจีนสั่งเผาทำลายสินค้าฝิ่นของอังกฤษจำนวนมาก จึงเกิดสงครามขึ้นระหว่างจีนกับอังกฤษใน พ.ศ.๒๓๕๓ เป็นผลให้จีนต้องเสียเปรียบอังกฤษสืบต่อมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๘๙

จึงมีการผ่อนคลายลงเนื่องจากจีนได้เข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่สองใน พ.ศ. ๒๔๘๓ ช่วยให้อังกฤษมีชัยชนะเหนือประเทศญี่ปุ่นได้ในครั้งนั้น

ย ย ย มูลค่าสินค้าที่ซื้อขายใช้การแลกเปลี่ยนต่อกันโดยฝ่ายไทยมีตึกเป็นสินค้าแลกเปลี่ยน ตึกตามนัยแห่งสัญญาซื้อขายฉบับนี้มีรูปลักษณะตามภาพจนเป็น "แผ่น" คงมีการหลอมตึกให้เป็นแผ่นคล้ายๆแผ่นอิฐ หรือแผ่นดินเผาเพื่อสะดวกในการขนถ่ายและนำขึ้นตาซึ่งพิกัดน้ำหนักตึกเมืองกลางสมัยนั้นเรียกเป็น "ภารา" เศษของ "ภารา" เรียก "แผ่น" และ "บาท" กับ "สลึง" ซึ่งจะได้พบในเอกสารฉบับต่อไป

ย ย "ภารา" คืออะไร ในจดหมายเมืองกลางหลายฉบับ ได้กล่าวถึงน้ำหนักตึกด้วยพิกัดการคิดออกเป็น "ภารา" ซึ่งได้มีท่านผู้รู้รุ่นหลังพยายามอธิบายคำว่า "ภารา" ออกมาแตกต่างกัน หากความชัดเจนได้โดยยาก เช่น"ย ย ย

ย ย ๑ย พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานอธิบายว่า ภารา ๑. น. ชื่อมาตราชั่งน้ำหนักมคธ ๒๐ ตูลา เป็น ๑ ภารา (๒๕๒๕หน้า ๖๑๖)ย ย

ย ย ตูลา (แบบ) น.คันชั่ง, ตราชู, ชื่อมาตราวัดน้ำหนักมคธเท่ากับ ๑๐๐ ปละ (ป.ส.) (หน้า๓๕๖)ย ย ย

ย ย ปละ ๑(ปะละ) น.ชื่อมาตราน้ำหนักมคธ ๑๐๐ ปละเป็น ๑ตูลา ๒๐ ตูลา เป็น ๑ ภาเร(ป.ส.)ย ย ย

ย ย ซึ่งคนรุ่นใหม่ก็อยากที่จะเข้าใจว่าในที่สุดแล้ว ๑ ภารานั้นควรจะเทียบได้กับน้ำหนักในพิกัดมาตราน้ำหนักแบบปัจจุบันได้เท่ากับกี่ชั่ง, กี่หาบ, หรือกี่กิโลกรัม ย ย

ย ย ๒.สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถานเล่ม ๑๐ พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๒๔ หมวด ช.ชั่ง (หน้า ๖๑๑๐) อธิบายว่า

๗๔ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ย ๗๔ย ย ย

ย ย ย ๒ เพื่อย ย เท่ากับ

ย ย ย ๔ สลึง ย เท่ากับ

ย ย ย ๔ บาท ย เท่ากับ

ย ย ย ๒๐ ตำลึง ย เท่ากับ

ย ย ย ๒๐ ชั่ง ย เท่ากับ

ย ย ย ๒๐ ตูลย ย เท่ากับ

ย ย ดังนี้ ก็พอจะคำนวณออกมาได้ว่า ๑ ภารา เทียบได้กับ ๔๐๐ ซึ่ง ซึ่งเรื่องก็น่าจะยุติลงเพียงนี้ ถ้าหากไม่มีข้อความต่อไปในสารานุกรมฉบับเดียวกันนี้ หน้า ๒๑๑๑

ความตอนหนึ่งว่า ย ย

ย ย ย ชื่อมาตรา ตูล" กับ "ภารา" มาจากมาตราซึ่งของอินเดีย "ภารา" เป็นคำของอินเดียแขกอาหรับเอาไปเรียกเพี้ยนเป็น "บาฮาร์"

ในสมัยศรีอยุธยาซึ่งมีการค้าติดต่อกับต่างประเทศมาก ใช้ซึ่งน้ำหนักสินค้าเป็น "พารา" หรือ "บาฮาร์" กันทั่วไป ภารา หรือ พารา หรือ บาฮาร์ มีน้ำหนักเท่ากับ ๓

หบาย ย

ย ย ย มาตราซึ่งของเก่าเปลี่ยนแปลงมาหลายแบบ แบบท้ายที่สุดเป็นดังนี้ ย

ย ย ย ๒ เมล็ดข้าวย เท่ากับ ๑ กล่อมย

ย ย ย ๒ กล่อมย เท่ากับ ๑ กล้าย

ย ย ย ๒ กล้าย ย เท่ากับ ๑ ไพ

ย ย ย ๔ ไพย ย เท่ากับ ๑ เฟื้อง

ย ย ย ๒ เฟื้องย ย เท่ากับ ๑ สลึง

ย ย ย ๔ สลึงย ย เท่ากับ ๑ บาท

ย ย ย ๔ บาทย ย เท่ากับ ๑ ตำลึง

ย ย ย ๒๐ ตำลึงย เท่ากับ ๑ ชั่งย

ย ย ย ๕๐ ชั่งย ย เท่ากับ ๑ หาบ"

ย ย ดังนี้ ก็จะเห็นว่า ๑ ภารา (๓ หาบ) เท่ากับ ๑๕๐ ซึ่ง ไม่ใช่ ๔๐๐ ซึ่ง อย่างที่คำนวณได้จากพิภัดที่กล่าวไว้ในวรรคแรกย ย ย

ย ย ฉะนั้น ๑ ภารา ควรจะมีน้ำหนัก ๔๐๐ ซึ่ง หรือ ๑๕๐ ซึ่ง หรือ ๒๐๐ ซึ่ง จึงต้องอาศัยเหตุผลอื่นประกอบเข้ามาอีกทางหนึ่งด้วย ย ย

ย ย ย น้ำหนัก ๑ ภารา บางแห่งเทียบว่าเท่ากับ ๓ หาบ หรือ ๓๐๐ซึ่ง (พิภัดอย่างเก่านั้น ๑๐๐ ซึ่งเป็น ๑ หาบ) บางแห่งก็เทียบเอา ๑๕๐ ซึ่ง (พิภัดต่อมานับ๕๐ ซึ่ง เป็น ๑ หาบ) ลักลั่นกันอยู่คงจะต้องอาศัย "ช่วงเวลา" ที่ขายกันนั้นว่าอยู่ในระยะที่ใช้พิภัดอย่างไร จึงจะคำนวณได้ถูกต้องว่า ๑ ภารา ควรจะเป็น "กี่หาบ หรือ กี่ชั่ง กันแน่ (โปรดดูในผนวกเรื่อง "ภาราคืออะไร")ย ย

ย ย ย นายภูวง เขียนสัญญาด้วยลายมือตนเองและได้ "ขีดแกงไต" ไว้ให้เป็นสำคัญ "แกงไต" เป็นเครื่องหมายแทนลงลายมือชื่อของคนโบราณที่ไม่มีตราประจำตำแหน่ง ย

ย